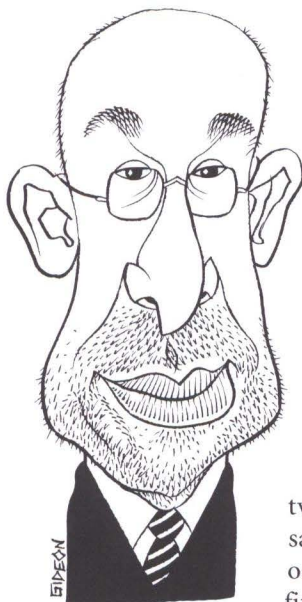

CARL RUDBECK om

rättvisa och jämlikhet

Rättvisa och jämlikhet är två av det politiska språkets honnörsord. De flesta politiker är inte bara för dem utan vill till och med visa att just deras parti är allra mest för.

Vanligen buntas orden ihop så att om man är för det ena så är man automatiskt också för det andra. Ja, i mycket politiskt prat verkar det som om man trodde att dessa två begrepp var närmast synonyma så att om man förstärker rättvisan så ökar jämlikheten och blir samhället mera jämlikt så blir det automatiskt mera rättvist.

I DET VARDAGLIGA POLITISKA språket har en viss ideologi lagt beslag på ordet rättvisa och använder det som om det vore en självklarhet att det betyder ökad jämlikhet. Löneklyftor, som är tecken på ojämlikhet, är orättvisa. Att en ensamstående fembarnsmamma inte kan leva på samma standard som en barnlös familj där mannen är till exempel framgångsrik arkitekt och hus-trun pilot på SAS är också det ett tecken på orättvisa.

Det räcker med att för ett kort ögonblick ta av sig sina ideologiska glasögon för att inse att rättvisa och jämlikhet är två skilda begrepp som ibland pekar i samma riktning men som ofta, kanske till och med oftast, drar åt motsatta håll. Det finns tillfällen när de sammanfaller: det är både rättvist och jämlikt att alla startar sam-

tidigt i ett hundrameterslopp men det är rättvist men knappast jämlikt att den som springer fortast vinner loppet. Om alla tvingas att komma i mål samtidigt är det jämlikt men jag gissar att de flesta av oss inte skulle kalla det för rättvist. Dessutom skulle publiken försvinna eftersom ingen kommer att vilja se tävlingar där utgången är bestämd på förhand; de välbetalda idrottsmännen och då inte bara vinnarna, skulle förlora alla inkomstmöjligheter.

Men så snart vi lämnar idrottsplatsen hotar den andra synen på rättvisa, den som tycker att alla vid dagens slut skall ha ungefär lika mycket kvar, att åter göra sig bred. Och blotta tanken att rättvisan kan

hamna i konflikt med jämlikheten tycks för många vara inte bara bisarr utan närmast odemokratisk. Men visst vore det just orättvist om alla jobb betalade ungefär lika. Jag tycker till exempel att det vore stötande om den timpenning jag får för att skriva en artikel som den här vore ens i närheten av den som en hjärnkirurg får när han gör sitt jobb. Skriver jag en dålig artikel så kanske jag skämmas ut mig om nu ingen uppmärksam redaktör stoppar den på vägen till trycket. Gör kirurgen ett dåligt jobb kanske han ödelägger eller utsläcker ett liv. Det är klart att en gruvarbetare som sliter i smuts och under farliga förhållanden bör tjäna mer än en professor i litteraturvetenskap som sysslar med vad hon tycker är roligt (tycker hon inte att det är roligt bör hon byta jobb).

RÄTTVISA HAR MER ATT GÖRA MED likhet än med Jämlikhet. Alla skall i största möjliga mån få samma möjligheter att utforma sina liv. Däremot kräver den inte att utfallet av alla dessa val som bildar ett liv skall röna samma ekonomiska belöning, tvärtom. Det är väl snarare så att den kräver motsatsen; nämligen att de som har bra idéer, tar risker och jobbar hårt skall ha något att visa för allt detta.

När man framför tankar som dessa så få man ofta av mer eller mindre indignerade motståndare höra att man är en rå och okänslig sälle som tycker att de som hamnar fel bara har sig själva att skylla och alltså inte skall räkna med någon hjälp utifrån. En sådan tanke blir emellertid inte alls följd. Varje civiliserat samhälle med de resurser som vi har i dagens Sverige måste hjälpa och stödja dem som hamnar i misär och utanförskap. Men vi gör det inte av rättviseskäl. Både rättvisa och jämlikhet är stora värden som inget bra samhälle kan klar sig förutan. Däremot bör vi med det snaraste överge den vilseledande illusion som alltför länge har inbillat många att tro att de skulle vara samma sak.

Carl Rudbeck (carlr@timbro.se) är redaktör för nättidskriften Smedjan.com